

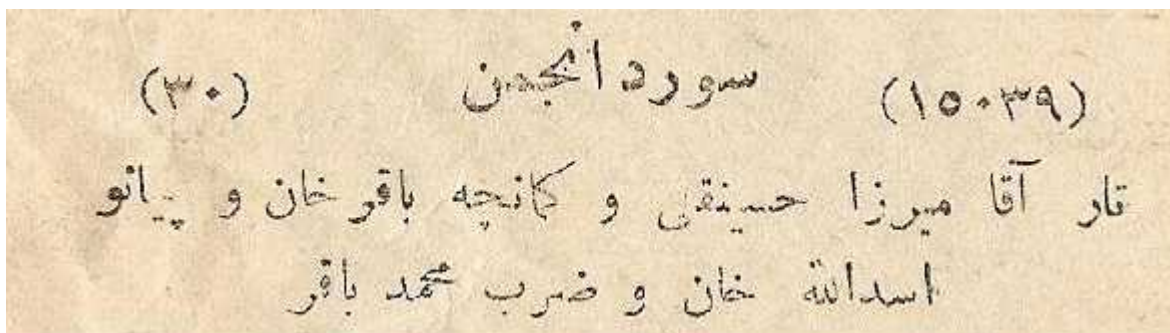
دیسکوگرافی پیانو در صفحه های سنگی فارسی

مقدمه

ورود سازهای فرنگی و جایگزین شدن آنها بجای سازهای ایرانی موضوعی مهم و موثر در موسیقی ایران بوده و به تاریخ ورود و استفاده از پیانو در ایران، در منابع گوناگون تاریخ موسیقی عصر قاجار مورد توجه و بررسی ویژه ای شده است. پژوهشگران معاصر نیز نگاه به غرب را در سیر تطور موسیقی ایران مد نظر و کنکاش قرار داده اند. برخی از مطالب نقل شده و داستانسراییهای تاریخی، جای تامل و نقادی خاص خویش را دارد، اما آنچه در این نوشته مورد نظر است مروری بر ضبط آثاری با پیانو توسط هنرمندان ایرانی بر روی صفحه های سنگی ۷۸ دور می باشد که در فاصله سالهای ۱۲۸۴ تا ۱۳۳۶ شمسی (۱۹۰۶ تا ۱۹۵۷ میلادی) انجام شده اند. دیسکوگرافی حاضر اطلاعات بکری را مستندا به علاقمندان و پژوهشگران تاریخ معاصر موسیقی تقدیم می دارد.

الف - آثار فارسی ضبط شده از پیانو قبل از جنگ جهانی اول

- ۱- اگرچه نمونه های متعددی از استفاده از سازهای فرنگی به ویژه سازهای بادی در بین ضبطهای نظامی سال ۱۲۸۴ شمسی در تهران وجود دارد اما در اسناد و مدارک موجود و صفحه های در دسترس، نمونه ضبط شده ای از پیانو وجود ندارد.
- ۲- به استناد سندی تازه یافته از سفر آقا حسینقلی و همراهمان به پاریس، اولین اثر ضبط شده را می توان، قطعه نواخته شده توسط اسدالله خان در سال ۱۲۸۶ شمسی (۱۹۰۷ میلادی) به نام "سرود انجمن" به همراه آقا حسینقلی، باقرخان و محمدباقر دانست که با شماره قالب 15039 و شماره کاتالوگ ۳۹ در بین صفحه های مصور خورشید وجود دارد.

- ۳- حضور مشیره‌مایون (حبیب الله خان شهردار) در سفر سال ۱۲۸۸ شمسی (۱۹۰۹ میلادی) به لندن و وجود دائمی پیانو در استودیوی ضبط، سبب می شود که علاوه بر تعداد زیاد آثاری که از پیانو نواختن مستقیم و مشخص حبیب الله خان ضبط شده، در بسیاری از آثار دیگر نیز بدون آنکه کلمه پیانو روی

برچسب صفحه نوشته شده باشد، صدای پیانو قابل استماع است. نکته قابل ذکر آنکه بر روی لیبل هیچیک از صفحه های مشیر همایون، نام وی درج نشده مگر صفحه G.C.-7-15503 که دارای عنوان مارش ملی ایران است و در توضیح آن آمده ساخته ح. خ. و. ش. مشیر همایون نخستین پیانیست موسیقیدان ایران. گذشته از خودستایی اغراق آمیز و شناخته شده مشیر همایون، وجود این قطعه به لحاظ بررسی تاریخی سرود ملی ایران، تلاش و سندی ارزشمند است. (نگاه کنید به صفحه ۷ شماره ۷)

ایران
مارش ملی

G.C. -7-15503

Composée par H. K. V. S. Mouchiré-Homayoun (Premier musicien pianiste de Perse).

۴- در آثار ضبط شده در تهران در سال ۱۲۹۱ شمسی توسط کمپانی گرامافون و صفحه های مونا رک رکورد ضبط شده در تفلیس در سال ۱۲۹۳ شمسی نیز اثری ضبط شده از پیانو وجود ندارد.

ب- آثار فارسی ضبط شده از پیانو در بین دو جنگ جهانی

۱- در بین اولین صفحه های فارسی ادئون که متعلق به سال ۱۳۰۶ یا قبل از آن است، قطعاتی از اپرت پریچهر و پریزاد توسط ارکستر مین باشیان ضبط شده که صدای پیانو نیز در همراهی با ارکستر شنیده می شود. تاکنون اطلاع دقیقی از نوازنده پیانو در این آثار به دست نیامده است.

۲- ظاهراً دوشیزه کاترین آ. ستکانیان اولین هنرمندی است که در سال ۱۳۰۶ شمسی، اقدام به ضبط آثاری سولو با پیانو به شرح زیر برای کمپانی پولیفون نموده است. (نگاه کنید به صفحه ۱ شماره ۱) تصنیف ماهور مندرج در دیسکوگرافی زیر، اجرای تصنیف معروف مرغ سحر می باشد که اولین نوبت ضبط آن نیز در همین سال و با صدای ملوک خانم صورت گرفته و بر روی صفحه پولیفون V 1174 با برچسب قرمز منتشر شده اند:

پیانو سولو	قرمز	ستکانیان، کاترین آ. (پیانو)	پیش درآمد ماهور	V 1140	5706	ar
پیانو سولو	قرمز	ستکانیان، کاترین آ. (پیانو)	تصنیف ماهور	V 1141	5707	ar
پیانو سولو	قرمز	ستکانیان، کاترین آ. (پیانو)	بیات شیراز - ۱	V 1142	5708	ar
پیانو سولو	قرمز	ستکانیان، کاترین آ. (پیانو)	بیات شیراز - ۲ پیش درآمد بیات	V 1143	5709	ar
پیانو سولو	قرمز	ستکانیان، کاترین آ. (پیانو)	اصفهان	V 1144	5710	ar
پیانو سولو	قرمز	ستکانیان، کاترین آ. (پیانو)	بیات اصفهان	V 1145	5711	ar

۳- آثار متعددی از حسین استوار بر روی صفحه های کلمبیا، ضبط شده در سال ۱۳۰۷ شمسی وجود دارد که فهرست آنها در "کتاب ضبط های فارسی کمپانی گرامافون (۱۲۷۷-۱۳۱۲)" توسط مایکل کی نیر منتشر و با برگردان فارسی محسن محمدی در دسترس محققین است.

۴- آثار سولو و گروهی مرتضی خان محجوبی در فاصله سالهای ۱۳۰۷ تا ۱۳۱۸ شمسی، به صورت صفحه سنگی انتشار یافته‌اند. سه صفحه سولوی پیانو بر روی صفحه‌های بدافون وجود دارد و آثاری با عنوان ارکستر مرتضی خان، بر روی صفحه‌های هیز ماسترز ویس تا سال ۱۳۱۲ دیده می‌شود. آثار مشترک مرتضی خان به‌مراهی مرتضی خان نی داود (تار)، موسی خان نی داود (ویلن) و صدای قمرالملوک وزیری بر روی صفحه‌های پارلوفون در دسترس است که احتمالاً در سال ۱۳۱۱ شمسی ضبط شده‌اند. مرتضی خان در سفر سال ۱۳۱۸ شمسی به سوریه و ضبط صفحه‌های سودوا در حلب مشارکت جدی داشته و آثار متعددی از وی در همراهی با صبا (ویلن) و خوانندگانی چون ملوک خانم ضرابی، ملکه برومند، بدیع زاده و تاج اصفهانی ضبط و تولید شده است.

۵- موثرترین چهره در ضبط‌های سال ۱۳۱۲ شمسی کمپانی کلمبیا، حبیب‌الله خان شهردار (مشیر همایون) است که علاوه بر آثار بجامانده از وی در سفر لندن در سال ۱۲۸۸ شمسی، در این نوبت نیز آثار فراوانی از وی ضبط و تولید شده است که در بین آنها دو قطعه پیانو سولو نیز وجود دارد. (برای فهرست این آثار، به ترجمه فوق‌الذکر نگاه کنید)

۶- فرهاد معتمد از جمله هنرمندانی است که برغم فعالیت غیرحرفه‌ای در عرصه موسیقی، آثاری از پیانوی وی بجامانده است که در سال ۱۳۱۴ شمسی در همراهی با صبا (ویلن) و صدای بدیع زاده در حلب ضبط و با لیبیل سودوا منتشر شده‌اند. دیسکوگرافی کامل این آثار در شماره ۹ صفحه‌سنجی منتشر شده است.

ج- آثار فارسی ضبط شده از پیانو پس از جنگ جهانی دوم

در این دوره اسامی ارکسترهای گوناگون زیر بر روی صفحه‌های سنگی ۷۸ دور فارسی وجود دارد: ارکستر عادل آخوندزاده، ارکستر ابراهیم زاده، ارکستر نیکول الوندی، ارکستر امیری، ارکستر باشگاه راه

آهن، ارکستر برادران بخشی، ارکستر برادران لشگری، ارکستر برادران وفادار، ارکستر بزرگ لشگری، ارکستر حبیب الله بدیعی، ارکستر اصغر بهاری، ارکستر تاکستانی، ارکستر جهان پناه، ارکستر جولی بویز، ارکستر بهرام حسن زاده، ارکستر خادم میثاق، ارکستر مهدی خالدی، ارکستر مهندس همایون خرم، ارکستر علی دادستان پور، ارکستر ذوالفنون، ارکستر ریاحی، ارکستر ناصر زرآبادی، ارکستر ساسان، ارکستر سرخوش، ارکستر ابراهیم سلمکی، ارکستر عباس شاپوری، ارکستر شرقی کلمبیا (اکبر محسنی، وزیری تبار، خادم میثاق، بیگری، تاج بخش و حسین تهرانی)، ارکستر شماره ۳ رادیو تهران، ارکستر شهرزاد، ارکستر صوت، ارکستر طاطائی، ارکستر طوفانیپور، ارکستر قفقازی، ارکستر مرتضی گرگین زاده، ارکستر مصطفی گرگین زاده، ارکستر گودرزی، ارکستر جواد لشگری، ارکستر گلشن راد، ارکستر مبشری، ارکستر اکبر محسنی، ارکستر جواد معروفی، ارکستر منصوری، ارکستر علی مهرگان، ارکستر شاپور نیاکان، ارکستر نادر نیاکان، ارکستر محمد وحیدی، ارکستر مجید وفادار، ارکستر حسین همدانیان، ارکستر پرویز یاحقی، دسته هنر دوستان، گروه سه نفره سلفوراندی و برخی ارکسترهای فرنگی.

استفاده از پیانو در بین ارکسترهای فوق چندان شایع نبوده و در ارکستر جواد معروفی و دسته هنر دوستان که تحت هدایت جواد معروفی بوده، پیانو نقش ساز اصلی داشته که آثار آنها منحصر بر روی صفحه های هیز ماسترز ویس با لیبل سبز مشاهده شده است.

جواد معروفی دارای آثاری سولو به شرح بروی صفحه های رویال می باشد:

معروفی، جواد	خوابهای طلانی (فیلم خوابهای طلانی)	RT140	AJ77
معروفی، جواد	فانتزی ژیلا	RT140	AJ78
معروفی، جواد	فانتزی چهارگاه ۱	RT141	AJ79
معروفی، جواد	فانتزی چهارگاه ۲	RT141	AJ80
معروفی، جواد	سرنا بهاری	RT139	AJ81
معروفی، جواد	شبهای کازینو رامسر	RT139	AJ82
معروفی، جواد	کاروان عمر	RT159	AJ129
معروفی، جواد	پرلود شماره ۳	RT159	AJ130
معروفی، جواد	کو کو (قسمت ۱)	RT160	AJ131
معروفی، جواد	کو کو (قسمت ۲)	RT160	AJ132
معروفی، جواد	پرلود شماره ۱	RT161	AJ133
معروفی، جواد	پرلود شماره ۲	RT161	AJ134
معروفی، جواد	رقص کولی	RT162	AJ135
معروفی، جواد	بالت فرشتگان	RT162	AJ136

یادآور می شود بازتولیدی از برخی آثار مذکور به صورت صفحه های وینیل ۴۵ دور با لیبل رویال و ۳۳ دور شرکت آهنگ روز وجود دارد که در جای خویش بدانها پرداخته خواهد شد.